

TEZAURUL MONETAR DIN SECOLUL AL XVIII-LEA DESCOPERIT LA CONȚEȘTI, COMUNA DAVIDEȘTI, JUDEȚUL ARGEȘ

Ioan Andi Pițigoi*

Rezumat: Descoperit în anul 1968, în punctul numit „Lacul lui Bârcă”, aflat pe teritoriul satului Conțești, comuna Davidești, județul Argeș, tezaurul este o acumulare modestă de doar 15 monede: șapte taleri ragusani, o monedă cu valoarea de ½ taler austriac, două monede de 30 kreuzeri, un yirmilik emis de sultanul Mahmud I și patru altmışlik emisiuni ale sultanului Mustafa al III-lea. Monedele se păstrează în Colecția Numismatică a Muzeului Județean Argeș având numerele de inventar cuprinse între 347-361.

Cea mai importantă piesă a tezaurului, ca raritate numismatică, este un taler aparținând tipului Bradan, emis de Republica Ragusa în anul 1743, cu reprezentarea Sfântului Blasius oferind binecuvântarea orașului Ragusa.

Problematica tezaurului este reprezentată de perioada în care acesta a fost ascuns; ultimul an al domniei lui Ștefan Racoviță (1764-1765), marcat de o fiscalitate excesivă și revolte ale breslelor meșteșugarilor, sau în intervalul desfășurării războiului ruso-turc (1768-1774), mai precis în timpul invaziei rusești din Țările Române din anul 1769.

Abstract: Discovered in 1968, at the point called "Lacul lui Bârcă", located on the territory of Conțești village, Davidești commune, Argeș county, the hoard is a modest accumulation of only 15 coins: seven ragusan thalers, a coin worth ½ Austrian thaler, two 30 kreuzer coins, one yirmilik issued by Sultan Mahmud I and four altmışlik issues of Sultan Mustafa III. The coins are kept in the collection of the Argeș County Museum with inventory numbers between 347-361.

The most important piece of the hoard, as a numismatic rarity, is a thaler belonging to the Bradan type, issued by the Republic of Ragusa in 1743, with the representation of Saint Blasius blessing the city of Ragusa.

The problem of the Conțești hoard is represented by the period in which it was hidden, the last year of the reign of Ștefan Racoviță (1764-1765), a period marked by excessive taxation and revolts of the craftsmen's guilds or during the Russo-Turkish war (1768-1774), more precisely during the Russian invasion of the Romanian Countries carried out in 1769.

Cuvinte-cheie: monede, taler, Ragusa, tezaur monetar.

Key-words: coins, thaler, Ragusa, coin hoard.

Pentru a ne face o impresie despre circulația monetară din secolul al XVIII-lea, secol în care războaiele ruso-austro-turce au reprezentat un factor exponențial în schimbările politice, economice și sociale din Țările Române, în același timp aducând schimbări și în activitățile cotidiene, precum circulația mărfurilor, comerțul și circulația monetară, putem arunca o privire asupra tezaurului descoperit la Conțești, comuna Davidești, județul Argeș.

Acest tezaur a fost descoperit întâmplător, în anul 1968, în locul numit „Lacul lui Bârcă”, în apropierea unei zone (la 500 m nord) în care se mai găsesc și vestigii aparținând perioadei geto-dacice, mai exact o zonă cu depuneri rituale, de formă ovală, cercetată arheologic de Eugenia Popescu și Nina Coman (Muzeul Județean Argeș) în toamna anului 1973, prilej cu care au fost descoperite materiale ceramice, 45 vârfuri de săgeți, 12 cuțitașe, fragmente de sticlă, cuie, o drahmă aparținând orașului Dyrrachium având ca magistrați pe Meniskos și Filotas, cinci fibule de fier, precum și alte piese de podoabă¹.

Cel mai probabil, lacul a fost luat ca reper pentru o eventuală recuperare a tezaurului. Acesta este alcătuit din 15 piese (șapte taleri ragusani, o jumătate taler theresian, două monede de 30

* Doctorand, Muzeul Județean Argeș, e-mail: andi_piti66@yahoo.com

¹ Vulpe, Popescu, 1976, pp. 217-226, Nicolaescu-Plopșor, 1976, pp. 227-230; Măndescu, 2003, p. 13, fig. 3.

kreuzeri emisiuni Maria Tereza, patru altmîșlik Mustafa al III-lea și un yrmilik emis de Mahmud I). Perioada de acumulare a tezaurului este cuprinsă între 1731-1765.

Încă de la început, ne atrage atenția numărul mare de monede prezente în tezaur, emise de Republica Ragusa, astăzi orașul Dubrovnik, care depășesc numărul monedelor turcești. Alte tezaure cu data ascunderii plasată în secolul al XVIII-lea, pe raza actualului județ Argeș, mai sunt cunoscute la Recea², Chirițești³, Fâlfani⁴, Băiculești⁵, Câmpulung⁶ și Topoloveni⁷.

Problema pe care o ridică tezaurul de la Conțești o reprezintă perioada de ascundere a monedelor; dacă aceasta a fost anul de emisie al ultimei monede sau dacă a fost îngropat în timpul războiului ruso-turc, desfășurat în perioada 1768-1774.

Prima ipoteză, conform căreia acumularea monetară a fost ascunsă în anul 1765, are ca argument evenimentele desfășurate în perioada domniei lui Ștefan Racoviță (26 ianuarie 1764-18 august 1765). Fiscalitatea excesivă impusă de domnul, ulterior mazilit, și abuzurile de putere, urmate de o răscoală a breslelor în București, a făcut ca anumite persoane să-și ascundă bunurile materiale pentru a nu fi confiscate⁸. În sprijinul acestei ipoteze, harta „Specht”, ne arată că zona în care a fost găsit tezaurul, terasa superioară a râului Argeșel, între satele Racovița și Valea Stânii, era locuită la 1790, aici fiind cartografiat un cătun format din câteva case⁹.

Cea de-a doua ipoteză, în care tezaurul ar fi fost ascuns în timpul războiului ruso-turc (1768-1774), mai precis în timpul invaziei rusești din Țările Române din anul 1769, nu trebuie exclusă, dar ridică un semn de întrebare: de ce timp de patru ani acumularea monetară nu a crescut?

În privința echivalării întâmpinăm probleme la transformarea talerilor ragusani în parale, întrucât acest tip monetar nu este regăsit în documente, ne face să aproximăm că valoarea talerilor emiși în mica republică de la Marea Adriatică era echivalată cu valoarea talerilor lei olandezi. Monede ragusane au mai fost descoperite pe teritoriul județului Argeș în tezaurele de la Băiculești (trei taleri)¹⁰, Câmpulung (un taler)¹¹, Costești (un taler)¹², Chirițești, comuna Suseni (șapte taleri)¹³ precum și într-o descoperire izolată la Topoloveni (un grosseto)¹⁴. De menționat este și faptul că din cele șapte monede ragusane, cinci reprezintă varianta comună a talerilor rectorali, denumiți și Novi Vižlin (taler nou), iar celelalte două aparțin tipurilor Stari Vižlin și Bradan, foarte rar întâlniți în Țările Române. Ca particularități, cele cinci piese aparținătoare tipului comun au fost demonetarizate, iar cea aparținătoare „tipului vechi” prezintă două perforații dispuse în dreapta și stânga bustului rectoral, cu scopul de a transforma moneda într-o piesă de podoabă, posibil o

² Tezaur alcătuit din 85 de monede, dintre care 73 otomane (kuruș, zolta, yarim zolta – sultanii Ahmed II, Mustafa II, Ahmed III, Mahmud I), 10 taleri olandezi (Holland, Friesland, Westfriesland, Utrecht, Campen) și doi florini romano-germani; emisiuni ale lui Anthon Gunther, conte al castelului Jever; Constantinescu, 2011, p. 403; Măndescu *et al.*, 2014, p.152, nr. 434.

³ Se aseamănă ca și componență cu tezaurul de la Conțești: 14 monede turcești (onluk, yirmilik, kuruș, altmîșlik – sultanii Mahmud I, Osman III, Mustafa III), patru taleri terezieni, o monedă ½ taler, o piesă de 30 kreuzeri și șapte taleri raguzani, dar și ca mod de ascundere, tezaurul fiind descoperit în punctul „Butureagu”, sit arheologic aparținând epocii bronzului și perioadei geto-dacice. Constantinescu, 2011, p. 444; Măndescu *et al.*, 2014, p. 176, nr. 538.

⁴ Maschio, 2012, pp. 117-128.

⁵ Vâlcu, 2002, pp. 351-360.

⁶ Smaranda, Trâmbaciu, 1986, pp. 329-331.

⁷ Inedit Colecția Numismatică MJA. Descoperit prin detecție metale în 2021 și alcătuit din 20 de monede (18 parale și 2 beșlik) emise în timpul sultanilor Ahmed al III-lea (11 parale și un beșlik), Mahmud I (5 parale și un beșlik) Abdul-Hamid (o singură para) și încă o para tocită și fragmentară, neidentificabilă.

⁸ Bucur, 2008, p. 146, nota 383.

⁹ <https://maps.arcanum.com/en/map/romania-1790/?bbox=2768682.9294052203%2C5614988.615563831%2C2783196.4101508684%2C5620386.980686472&map-list=1&layers=128>

¹⁰ Vâlcu, 2002, pp. 351-360.

¹¹ Smaranda, Trâmbaciu, 1986, pp. 329-331.

¹² Maschio, 2003, pp. 233-239.

¹³ Constantinescu, 2011, p. 444; Măndescu *et al.*, 2014, p. 176, nr. 538.

¹⁴ Inedit Colecția Numismatică MJA.

cataramă. Mai remarcăm la piesa cu numărul de inventar 348, o linie dispusă vertical pe avers care împarte bustul rectorului în două părți fiind rezultat al unei erori de batere.

Cele trei monede austriece au ca emitent pe Maria Tereza, jumătatea de taler, precum și una dintre monedele de 30 kreuzeri au fost emise în monetăria de la Viena, în timp ce a doua piesă, de 30 kreuzeri, are ca emitent monetăria de la Praga și prezintă câteva striatii în partea dreaptă a reversului, făcute cu scopul de verificare a autenticității monedei.

Asemenea talerului ragusan, perforat pentru folosirea sa ca obiect de podoabă, și yirmilikul emis de Mahmud I prezintă o perforație care putea servi pentru același scop, iar două din piesele de 60 de parale (altmişlik), cele cu anul de domnie al sultanului 1 și 3 prezintă rupturi în dreptul muchiilor, rezultate fie în urma unui defect de batere, sau, pur și simplu ca urmare a înlăturării unei părți din metalul prețios al monedei, practică întâlnită în epocă.

Revenind la echivalarea monedelor din tezaur în parale, pentru a socoti valoarea și puterea de cumpărare a acestei acumulări monetare trebuie să căutăm în primul rând echivalarea monedelor austriece în parale, lucru dificil de realizat din cauza inflației care a dus la o creștere accelerată a cursului de schimb al zwanzingerilor (20 kreuzer). La 1830, conform Regulamentului Organic, se reglementa ca moneda de 20 de kreuzeri să valoreze 2 lei și 10 parale¹⁵. Ținând cont că un florin reprezenta 2/3 dintr-un taler leu, mai precis 30 de parale, iar talerul austriac, după reforma Mariei Terezia, valora doi florini, atunci un taler austriac avea valoarea de 60 de parale, asemenea unui altmişlik turcesc¹⁶. Ținând cont de faptul că un florin prețuia 60 de kreuzeri, iar un taler 120 kreuzeri sau 60 parale, putem calcula raportul de 2 kreuzeri pentru o para. Transformând valoarea tezaurului în parale obținem o sumă rotundă de 600 parale sau 15 lei.

Tabel nr. 1. Echivalarea monedelor din tezaur.

Nominal	Valoare	Nr. piese	Total
Taler ragusan	40 parale	7	280 parale
½ taler austriac	30 parale	1	30 parale
30 kreuzeri	15 parale	2	30 parale
Yirmilik	20 parale	1	20 parale
Altmişlik	60 parale	4	240 parale
Total			600 parale

Analizând prețurile secolului al XVII-lea, cu suma de 600 de parale se puteau cumpăra 20 de ocale miere¹⁷, aproximativ 20 de ocale de cuie de șindrilă¹⁸, una sau două vaci¹⁹, în jur de 25 dirmilii de cereale (mei, secară, porumb)²⁰, sau un rob țigan²¹.

În concluzie, putem spune că, pe baza numărului mic de monede tezaurizate și a valorii de cumpărare nu foarte ridicate, tezaurul de la Conțești, comuna Davidești se înscrie în tipologia acumulărilor monetare de mici dimensiuni, ascunse în secolul al XVIII-lea, larg întâlnite pe teritoriul Țării Românești.

¹⁵ Kirîțescu, 1964, p. 115.

¹⁶ Ungureanu, 2005, p. 456

¹⁷ Ungureanu, 2005, p. 466, Arapu, 2007, p. 37.

¹⁸ Potra, 1982, p. 359, doc. 303.

¹⁹ Prețurile bovinelor în perioada secolului al XVIII-lea au oscilat foarte mult, de la un preț cuprins între 6 lei o vacă și 12 lei un bou la începutul secolului, până la suma enormă de 40-50 lei pentru un bou și 15-20 lei pentru o vacă în timpul foametei din anul 1740. În afară de variațiile reprezentate de valoarea pieții de desfacere, prețul unui animal se calcula și în funcție de vârstă, capacitate de muncă, greutate, etc., iar în general o vacă se vindea la jumătatea prețului unui bou. Mihodrea *et al.*, 1961, pp. 239-240, doc. 55; Murgescu, 2010, p. 47, nota 90; Constantinescu, 1992, p. 33; Oțetea, 1977, pp. 66-67.

²⁰ Bacumenco-Părnău, 2015, p. 37.

²¹ Potra, 1982, p. 98, doc. 56.

CATALOG

Ragusa

1. Taler Bradan 1743, AR, ↓, 28,21 g, 43 mm, nr. inv: 349, KM 16.

AV: Bustul Sfântul Blasius spre dreapta purtând mitră, epitrahir și sceptru episcopal, în mâna stângă ține macheta orașului Ragusa, cu mâna dreaptă oferă binecuvântarea, SB în câmp, · TE· OPE · DIVINA · PER·

RV: Blazonul orașului Ragusa, coroană deasupra, împrejur legenda ·DVCAT· ET· SEM· RIEP· RHAG· 1734·

2. Taler Stari Vižlin 1746, AR, ↑, 27,56 g, 44 mm, nr. inv. 353, KM 17, două perforații provenite, cel mai probabil, în urma atașării monedei unei piese de podoabă.

AV: Bustul unui rector spre stânga purtând perucă și haină cu mantie, trăsăturile feței reprezentate ușor schematic, ·RECTOR· REIP· RHACVSIN·

RV: Ca mai sus, anul 1746.

3. Taler Novi Vižlin 1753, AR, ↑, 28,27 g, 42 mm, nr inv. 352, KM 18, demonetariat.

AV: Bustul unui rector spre stânga purtând perucă și haină cu guler, trăsăturile feței sunt realizate mai rotunjit și mai realist decât la talerii vechi.

RV: Ca mai sus, anul 1753.

4. Taler Novi Vižlin 1755, AR, ↑, 28,44 g, 41 mm, nr. inv. 351, KM 18, demonetariat.

AV: Ca mai sus.

RV: Ca mai sus, anul 1755.

5. Taler Novi Vižlin 1759, AR, ↑, 28,20 g, 41 mm, nr. inv. 350, KM 18, demonetariat.

AV: Ca mai sus.

RV: Ca mai sus, anul 1759.

6. Taler Novi Vižlin 1762, AR, ↑, 28,25 g, 42 mm, nr. inv. 348, KM 18, demonetariat, defect de batere pe avers.

AV: Ca mai sus.

RV: Ca mai sus, anul 1762.

7. Taler Novi Vižlin 1765, AR, ↑, 28,55 g, 43 mm, nr. inv. 347, KM 18, demonetariat.

AV: Ca mai sus.

RV: Ca mai sus, anul 1765.

Imperiul Habsburgic

Maria Theresia

8. ½ taler 1764, AR, Viena, ↑, 13,93 g, 34 mm, nr. inv. 360, KM 1741.

AV: Bustul Mariei Theresia spre dreapta, broșă și armură pe umărul stâng, M· THERESIA· D G· R· IMP· GE· HU· BO· REG·

RV: Vulturul imperial bicefal încoronat, blazon cu 14 cartiere și scut vienez în centru, ARCHID· AUST· DUX· BURG· CO· TYR· 1764.

Muchie: Motive florale, IUSTITIA ET CLEMENTIA.

9. 30 kreuzeri 1765, AR, Viena, ↑, 6,92 g, 30 mm, nr. inv. 358, KM 1834.

AV: Bustul Mariei Theresia spre dreapta încadrat într-un romb, dedesubt valoarea 30, MARIA THERESIA D· G· R· I· GE· HU· BO· RE·

RV: Vulturul imperial bicefal încoronat, înscris într-un romb, blazon cu 4 cartiere și scut vienez în centru, AR· AUST· DUX· BURG· COM· TYR· 1765 X

10. 30 kreuzeri 1765, AR, Praga, ↑, 7,00 g, 30 mm, nr. inv. 359, KM 785.

AV: Ca mai sus.

RV: Vulturul imperial bicefal încoronat înscris într-un romb, blazon cu leul rampant al Boemiei, ARCHID· AUST· DUX· BU· SI· M· MO· 1765 X.

Imperiul Otoman

Mahmud I (1730-1754)

11. Yirmilik 1730/1731, AR, ↓, 11,10 g, 31 mm, nr. inv. 361, Pere 574, perforat.

AV: Tugra, duribe fi Kostantinie 1143.

RV: Sultanul berreyni ve hakanul bahreyni essultan bin essultan.

Mustafa al III-lea (1757-1774)

12. Altmişlik 1757/1758, AR, ↑, 28,29 g, 43 mm, nr. inv. 354, Pere 632

AV: Essultan Mustafa bin Ahmed han dame mülkü duribe fi Islâmbol 1171.

RV: Sultanul berreyni ve hakanul bahreyni essultan bin essultan, anul domniei 1.

13. Altâmişlik 1758/1759, AR, ↑, 28,15 g, 44 mm, nr. inv. 355, Pere 632.

AV: Ca mai sus.

RV: Ca mai sus, anul domniei 2.

14. Altâmişlik 1759/1760, AR, ↑, 27,88 g, 41 mm, nr. inv. 356, Pere 632.

AV: Ca mai sus.

RV: Ca mai sus, anul domniei 3.

15. Altmişlik 1763/1764, AR, ↑, 27,62 g, 43 mm, nr inv. 357, Pere 632.

AV: Ca mai sus.

RV: Ca mai sus, anul domniei 7.

REFERIRI

Pere - Nuri Pere, *Osmanlilarda madenî paralar*, Istanbul, 1968.

KM – George S. Cuhaj editor, Thomas Michael market analist, *Standard catalog of world coins 1701-1800*, Krause Publication, 2010.

BIBLIOGRAFIE

Arapu, V. 2007, Prețurile cu care se vindeau unele produse și mărfuri în cadrul comerțului dintre Țara Moldovei și Polonia (a doua jum. a sec. XVIII), *ConsNum*, 7, pp. 36-43.

Bucur, B. 2008, *Devălmășia valahă: 1716-1828: o istorie anarhică a spațiului românesc*. Pitești: Paralela 45.

Constantinescu, I. 1992, Evenimentul meteorologic, agricultura și societatea românească în „secolul fanariot”, *SMIM* 11, pp. 21-63.

Constantinescu, G. 2011, *Argeșul monumental. Enciclopedie patrimonială*. Pitești: Alean.

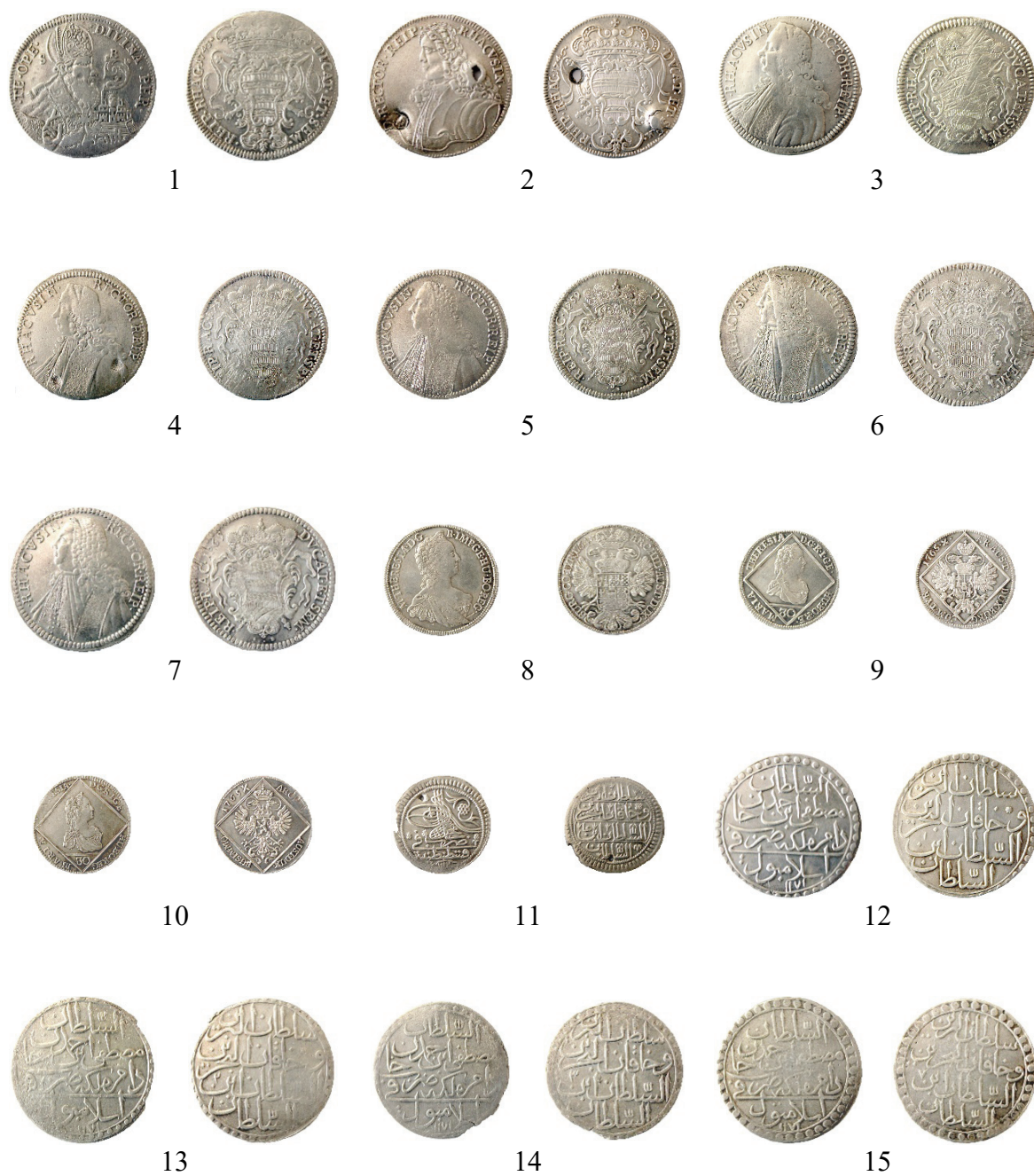
Kirițescu, C. 1964, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. I. București: Editura Academiei.

Maschio, R. 2003, Tezaurul monetar descoperit la Costești, județul Argeș (secolele XVIII-XIX). Necesitatea înființării Sistemului Monetar Național, *Argesis* 12, pp. 233-239.

- Maschio, R. 2012, Tezaurul Monetar de la Fâlfani, județul Argeș – sec. XVIII, *Argesis* 21, pp. 117-128.
- Măndescu, D. 2003, Repertoriul descoperirilor de factură celtică din județul Argeș, *RIM* 7, pp. 11-16.
- Măndescu, D. et al. 2014, *Repertoriul arheologic al județului Argeș*, Editura Istros, Brăila.
- Mihodrea, V. et al. 1961, *Documente privind relațiile agrare în secolul al XVIII-lea*, vol. I Țara Românească, București: Editura Academiei.
- Murgescu, B. 2010, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*. București: Polirom.
- Nicolaescu-Plopșor, D. 1976, Considérations anthropologiques sur l'ensemble rituel gëto-dace de Conțești-Argeș, *TD* 1, pp. 227-230.
- Oțetea, A. 1977, *Pătrunderea comerțului românesc în circuitul internațional*, Editura Academiei, București.
- Potra, G. 1982, *Documente privitoare la istoria orașului București*, vol. I, 1594-1821. București: Editura Academiei.
- Smaranda, A., Trâmbaciu, Șt. 1986, Un tezaur din secolul al XVIII-lea descoperit la Câmpulung, jud. Argeș, *BSNR*, 77-79 (131-133), pp. 329-331.
- Ungureanu, D. 2005, Monedele aflate în circulație în Țara Românească în prima jumătate a secolului al XVIII-lea și puterea lor de cumpărare, *CN* 9-11, pp. 455-468.
- Vâlcu, A. 2002, Două tezaure monetare din secolul al XVIII-lea descoperite la Roșu, jud. Ilfov și Băiculești, jud. Argeș, *CN* 8, pp. 351-360.
- Vulpe, A., Popescu, E. 1976, Une contribution archéologique a l'étude de la religion des Gëto-Daces, *TD* 1, pp. 217-226.
- <https://maps.arcanum.com/en/map/romania>.

ABREVIERI

Argesis	– Argesis. Studii și Comunicări, Seria Istorie, Muzeul Județean Argeș, Pitești.
BSNR	– Buletinul Societății Numismatice Române, București.
CN	– Cercetări Numismatice, București.
ConsNum	– Conspecte Numismatice, Chișinău.
RIM	– Revista de Istorie a Muscelului. Studii și Comunicări, Muzeul Câmpulung Muscel
SMIM	– Studii și Materiale de Istorie Medie, București.
TD	– Traco Dacica, Institutul de Tracologie, București.

Planșa I. Tezaurul monetar de la Conțești - scara 1/2.